

PAPER DETAILS

TITLE: CÂHİLİYET VE İSLÂM'IN İLK DÖNEMLERİNDE YASAMIS BAZI CÖMERTLER / Some Distinguished Munificent Figures of Pre-Islamic Paganism and Islamic Period

AUTHORS: İsmail DEMİR

PAGES: 0-0

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/30745>

CÂHİLİYET VE İSLÂM'IN İLK DÖNEMLERİNDE YAŞAMIŞ BAZI CÖMERTLER

Okt. Dr. İsmail DEMİR*

ÖZET

Her millette olduğu gibi Araplarda da tarihleri boyunca meşhur “cömert”ler gelip geçmiştir. Biz bu makalemizde gerek İslâm’dan önce, gerekse İslâm’ın ilk dönemlerinde yaşamış cömertlerden birkaçı hakkında derli toplu bilgi vermeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Cömertlik, Kâ'b b. Mâme el-İyâdî, Herim b. Sinân, ‘Abdullah b. Cud‘ân, Sa‘îd b. el-‘Âs, ‘Ubeydullah b. Ebî Bekre, Yezîd b. Muhelleb.

ABSTRACT

Some Distinguished Munificent Figures of Pre-Islamic Paganism and Islamic Period

As it is observed in the history of any nation, the Arabs have had some persons distinguished with their generosity. In this article we attempted to give a full account of some of these people who belong to the pre-Islamic Paganism and who lived during the Islamic period.

Key Words: Generosity, Ka'b b. Mâma al-Iyadi, Harim b. Sinan, ‘Abdullah b. Jud‘an, Sa‘id b. al-‘Âs, ‘Ubaydullah b. Abi Bakra, Yazid b. Muhallab.

* Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Arap Dili ve Belâgatı Anabilim Dalı.

İnsanlık tarihi boyunca bireyi, elde ettikleri maddî-manevî birtakım kazanımları itibariyle zenginler-orta halliler-fakirler veya cömertler-cimriler gibi çeşitli kategorilere ayrılmış olarak görürüz. Bazı toplumlarda söz konusu kategoriler ya da kazanılan unvanlar, şanlar, diğer toplumlara oranla daha fazla önem arz eder bir hâl almıştır. Toplumbilimciler bu önemi dikkate alarak, o toplumun ulaştığı ekonomik, sosyal ve kültürel düzeye ilişkin saptamalar yapmışlardır.

Bu bağlamda Arap toplumunda cömert ve cimri kimselerle ilgili halk arasında anlatılanlar ve yazılanlar, diğer milletlere oranla daha fazla ve daha mübalağalıdır. Bu da Arap toplumunun zamanla ulaştığı sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik düzeyi göstermesi açısından önemlidir sanırız. Nitekim Arap Edebiyatı ile ilgili eserler incelendiğinde bu durum açıkça görülmektedir. Biz de bu makalemizde, gerek İslâm'dan önceki (Câhilî) ve gerekse İslâm'ın ilk döneminde Arap toplumu arasında yaşamış, cömertlikleri ile meşhur olanlarından birkaçı hakkında bilgi vermeye çalışacağız

1. Kâ'b b. Mâme el-İyâdî (Öl. ?)

İyâd kabilesinin “Arapların en cömerdi bizdendir” diyerek, kendisi ile övündüğü Kâ'b¹ hakkında mevcut kaynaklarda hemen hemen hiçbir bilgiye rastlanılmamaktadır. Ancak onunla ilgili söylenmiş üç darb-ı mesel ve bunların söylenmesine sebep olan menkıbeler mevcuttur. Biz burada bu menkıbelerin anlatıldığı kaynaklara dipnotlarda işaret etmekle yetineceğiz

Kâ'b, Câhiliyye döneminin üç meşhur cömertinden biridir². İyi komşuluğundan, cömertliğinden ve arkadaşını kendisine tercih edişinden dolayı hakkında şu darb-ı meseller, جار كجار أبي دؤاد (Ebû Du'âd'ın komşusu gibi bir komşu), أجود من كعب بن مامة (Kâ'b b.

¹ Cevâd 'Alî, *Mufasssal fî Târîhi'l-'Arab kable'l-İslâm*, 2. Baskı, Bağdat 1993, IX, 805

² İbn Kuteybe, Ebû Muhammed 'Abdullâh b. Muslim ed-Dîneverî, *eş-Şi'r ve'ş-Şu'arâ*, nşr. Ahmed Muhammed Şâkir, Mısır 1966, I,241; İbn 'Abdi Rabbih, Ebû 'Omer Ahmed b. Muhammed, *el-'Ikdu'l-Ferîd*, nşr. Ahmed Emîn v.dğr., Beyrut 1403/1983, I, 287; el-İbşîhî, Şihâbuddîn Muhammed b. Ahmed el-Mısırî, *el-Mustatraf fî Külli Fennin Mustazraf*, 2. Baskı, Kahire 1372/1953, I, 184; Cevâd 'Alî, *Mufasssal*, IV, 579; Tülücü, Süleyman, *Zuheyr b. Ebî Sulmâ ve Edebî Kişiliği*, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum 1982, s. 79.

Mâme'den daha cömert), *أَسْقَى أَخَاكَ النَّمْرِيَّ* (suyu kardeşin Nemerî'ye içir), söylenmiştir³. Hakkında *el-'Ikd'* da şöyle bir ifade geçmektedir: “Ondan ancak ve ancak kendisi susuzluktan ölmesine rağmen arkadaşı Nemerî'yi kendisine tercih edişi zikredilmiştir⁴.”

2. Herim b. Sinân b. Ebî Hârise (Öl. M. 608)

Gatafân kabilesinin Zubyân oymağından olan Herim, Dâhis-Gabrâ günü diye bilinen ve iki kardeş oymak olan ‘Abs ve Zubyân arasında uzun süre devam eden savaşı ve kan akışını, büyük maddî ve manevî fedakârlığı ile durdurmayı başarmıştır⁵. O, aynı zamanda Câhiliyye döneminin meşhur üç cömertinden biridir⁶. Herim cömertlikte o kadar ileri gitmiştir ki, adı *أَجُودٌ مِنْ هَرِمٍ* (Herim'den daha cömert⁷), şeklinde darb-ı mesel olmuştur.

O şair Zuheyr b. Ebî Sulmâ (öl. M. 609)'nın memduhudur (övdüğü kişidir). Hz. Ömer halife iken Herim'in kızı kendisine gelmiş, halife; övgüsüne karşılık babası (Herim)'nın Zuheyr'e ne verdiğini sormuş, kız ise onun Zuheyr'e verdiğinin unutulduğunu söylemiş bunun üzerine Hz. Ömer; ancak Zuheyr'in size verdiği unutulmaz⁸, demiştir. Benzeri bir rivayette de hadise şöyle anlatılmaktadır:

³ el-Meydânî, Ebu'l-Fadl Ahmed b. Muhammed, *Mecma'u'l- Emsâl*, nşr. Muhammed Muhyiddîn 'Abdulhamîd, 3. Baskı, Mısır 1393/1972, I, 163, 183, 333; ez-Ziriklî, Hayruddîn, *el-A'lâm*, 3. Baskı, Beyrut 1389/1969, VI, 85-86. Bu menkıbeler hakkında daha geniş bilgi için bkz. İbn Habîb, Ebû Ca'fer Muhammed, *el-Muhabber*, nşr. Ilse Lichtenstädter, Beyrut, tsz, s. 144-145; İbn Kuteybe, *eş-Şi'r*, I, 237-241; el-İsfahânî, Ebu'l-Ferec 'Alî b. el-Huseyn, *el-Eğânî*, nşr. 'Abdu'l-Emîr 'Alî Muhennâ v.dğr., Beyrut 1412/1992, XVI, 402-408; el-Âlûsî, Mahmûd Şukrî, *Bulûğu'l-Ereb fî Ma'rifeti Ahvâli'l-'Arab*, nşr. M. Behcet el-Eserî, 3. Baskı, Mısır 1342, I, 81-82; Cevâd 'Alî, *Mufasssal*, IX, 798-805.

⁴ İbn 'Abdi Rabbih, *el-'Ikd*, I, 293; el-İbşîhî, *el-Mustatraf*, I, 184.

⁵ Goldziher, Ignace, *Klasik Arap Literatürü* (çev. Azmi Yüksel-Rahmi Er), Ankara 1993, s. 25-26. Bu savaşı ilgili bilgi için bkz. el-İsfahânî, *el-Eğânî*, XVII, 191-197 vd.; Hitti, K. Philip, *Siyasi ve Kültürel İslâm Tarihi* (çev. Salih Tuğ), İstanbul 1980, I, 135-136.

⁶ İbn Kuteybe, *eş-Şi'r*, I, 241; İbn 'Abdi Rabbih, *el-'Ikd*, I, 287; en-Nuveyrî, Şihâbuddîn Ahmed b. 'Abdu'l-Vehhâb, *Nihâyetü'l-Ereb fî Funûni'l-Edeb*, yersiz ve tarihsiz, III, 208; el-İbşîhî, *el-Mustatraf*, I, 184; Cevâd 'Alî, *Mufasssal*, IV, 579; krş. İbn Habîb, *el-Muhabber*, s. 143.

⁷ El-Meydânî, *Mecma'u'l-Emsâl*, I, 188; el-Âlûsî, *Bulûğu'l-Ereb*, I, 86; Cevâd 'Alî, *Mufasssal*, IV, 579.

⁸ Ez-Ziriklî, *el-A'lâm*, IX, 77; krş. el-İsfahânî, *el-Eğânî*, X, 354; el-Meydânî, *Mecma'u'l-Emsâl*, I, 189; el-Âlûsî, *Bulûğu'l-Ereb*, I, 86; Cevâd 'Alî, *Mufasssal*, IX, 544.

Zuheyr'in şair olan kızı bir defasında Hz. Ayşe'nin yanına geldiğinde Herim b. Sinân'ın kızı ile karşılaşmış, tanışma faslından sonra Herim'in kızı "Babam sizi zengin etmedi mi?" diye sormuş, bunun üzerine o, "Babanın babama verdiği yok oldu. Ancak benim babamın babana verdiği kalıcıdır" diyerek bu hususla ilgili bir şiir okumuştur⁹.

Herim'in babası Sinân b. Ebî Hârise, Gatafân kabilesinin seyyididir, annesi kendisine (Sinân) hamile iken ölür. O ölümü esnasında, " Ben ölünce karnımı yarınız, zira Gatafân'ın seyidi oradadır." der. O ölünce karnımı yarıp Sinân'ı çıkarırlar¹⁰. Rivayete göre Araplar, Sinân çocuk sahibi olduğunda cinlerin onu korkutmak için kendisine musallat olduklarını ve onunda bundan etkilendiğini, iddia etmektedirler¹¹. Herim de babası gibi Gatafân'ın seyyidi¹² ve bu kabilenin en cömerdidir¹³. O, Zuheyr'in kendisini her methedişinde ve selâm verişinde ona bir köle, bir deve veya bir at vermeye yemin etmişti. Bu durumdan sıkılan Zuheyr, Herim'i bir mecliste gördüğünde, "Herim hariç esen olasınız! En hayırlınızı istisnâ ediyorum¹⁴." diyordu¹⁵.

3. 'Abdullah b. Cud'ân b. 'Amr b. Kâ'b b. Sa'd et-Temîmî (Öl. ?)

Meşhur Arap cömertlerindendir. Altın kaptan içtiği için kendisine حاسي الذهب (altından içen), denilmiştir¹⁶. Çok cömert ve misafirperver olmasından dolayı adı أفرى من حاسي الذهب (altın kaptan içenden daha misafirperver¹⁷), şeklinde darb-ı mesel olmuştur. Âlûsî

⁹ Cevâd 'Alî, *Mufasssal*, IX, 546.

¹⁰ El-Âlûsî, *Bulûğu'l-Ereb*, I, 85.

¹¹ Cevâd 'Alî, *Mufasssal*, VI, 715-716.

¹² Cevâd 'Alî, *Mufasssal*, IV, 579.

¹³ İbn Reşîk, Ebû 'Alî el-Hasen b. Reşîk el-Kayrevânî, *el-'Umde fî Mehâsini's-Şi'r ve Âdâbihi ve Nakdihi*, nşr. Muhammed Muhyiddîn 'Abdulhamîd, 4. Baskı, Beyrut 1972, II, 192.

¹⁴ El-İsfahânî, *el-Eğânî*, X, 354; krş. İbn Kuteybe, *eş-Şi'r*, I, 138, 144, 241; en-Nuveyrî, *Nihâyetu'l-Ereb*, III, 210.

¹⁵ Herim b. Sinân hakkında ayrıca bkz. el-İsfahânî, *el-Eğânî*, X, 341-343, 347-348, 350-354, XXV, 228-229; el-Âlûsî, *Bulûğu'l-Ereb*, I, 84-86; Cevâd 'Alî, *Mufasssal*, IV, 512, 571, 579, 585, VI, 715, IX, 107, 544, 546; Tülücü, *a.g.t.*, s. 79-80.

¹⁶ El-Meydânî, *Mecma'u'l-Emsâl*, II, 127; el-Âlûsî, *Bulûğu'l-Ereb*, I, 87; ez-Ziriklî, *el-A'lâm*, IV, 204.

¹⁷ El-Meydânî, *Mecma'u'l-Emsâl*, II, 127; el-Âlûsî, *Bulûğu'l-Ereb*, I, 87; ez-Ziriklî, *el-A'lâm*,

(öl. M.1924) Zubeyr b. Bekkâr (öl. 256/870)'dan naklen, İbn Cud'ân'ın ilkin fakir, serkeş, durmadan cinayetler işleyen birisi olup, babasını ve kabilesini kendi adına devamlı diyet ödemek zorunda bıraktığını, sonunda aşiretini kızdırdığını, kabilesi ile birlikte babasının da kendisini kovduğunu, bunun üzerine onun Mekke vadisinde ölümü temenni ederek şaşkın şaşkın dolaşırken yakut, inci, altın ve gümüşler (hazine) bulduğunu böylece zengin olduğunu bildirmektedir¹⁸. Mustafa Fayda, *Diyânet İslâm Ansiklopedisi*'nde 'Abdullah b. Cud'ân'ın ölümünü kesin olmamakla birlikte M. 600 olarak vermekte ve kendisinin kovulduktan sonra kervanlarla ticarete başladığını, esir ve köle ticaretiyle de meşgul olarak büyük bir servete kavuştuğunu, Ficâr savaşlarında kendi hesabına 100 askeri teçhiz ederek aynı zamanda Kureyş kabilesinin kumandanlığını yaptığını, yaşlandıkça cömertliğinin artarak birçok köle ve cariyeyi azat ettiğini bildirmektedir¹⁹.

'Abdullah b. Cud'ân'ın, el-Cerâdeteyn diye isimlendirilen iki şarkıcı cariyesi vardı. Onları kendisini metheden şair Umeyye b. Ebi's-Salt (öl. 5/626)'a hediye etti²⁰. İbn Kuteybe (öl.276/889) ise onun hakkında şöyle demektedir: “‘Abdullah büyüdüğünde Benû Teym onu azarlayıp malından herhangi bir şey vermesini yasakladılar. O da kendisine gelip bir şey isteyene, bana yaklaş der, isteyen yaklaşıncı ona bir tokat atar sonra da git tokada karşılık (aşiretinden diyet) iste veya tokada razı ol, derdi. Benû Temîm, onun malından, adamın razı olacağı kadar diyet verirdi²¹.” Künyesi Ebû Zuheyr olan İbn Cud'ân, Hz. Ayşe'nin amcası oğludur. Bu nedenle o; Hz. Peygamber'e, “Ey Allah'ın Resûlü,hiç şüphe yok ki İbn Cud'ân fakirlere yediren, misafirleri ağırlayan ve iyilik yapan birisiydi. Bütün bu hasletler kıyamet günü kendisine fayda verir mi?” diye sormuş, Peygamber de, “Hayır, çünkü o bir defa olsun, Rabbim kıyamet

IV, 204.

¹⁸ El-Âlûsî, *Bulûğu'l-Ereb*, I, 87-90.

¹⁹ Fayda, Mustafa, “‘Abdullah b. Cud'ân”, *DİA*, İstanbul, 1988, I, 93.

²⁰ El-İsfahânî, *el-Eğânî*, VIII, 340; krş. İbn Habîb, *el-Muhabber*, s. 138.

²¹ İbn Kuteybe, Ebû Muhammed 'Abdullâh b. Muslim ed-Dîneverî, *'Uyûnu'l-Ahbâr*, Mısır, tsz, I, 335; krş. İbn Habîb, *el-Muhabber*, s. 137-138.

gününde günahlarımı affet, dememiştir” şeklinde cevap vermiştir²². ‘Abdullah b. Cud’ân’ı büyük bir şöhrete ulaştıran diğer bir hadise de zulme uğrayanların haklarını zalimlerden alıncaya kadar mücadele etmek üzere yemin edenlerin katıldığı ve Hz. Peygamber’in de hazır bulunduğu “Hılfu’l-Fudul²³” u düzenleyen iki kişiden biri olmasıdır²⁴.

4. Sa’îd b. el-‘Âs b. Umeyye el-Umevî el-Kureşî (Öl. 59/679)

Hiz. Peygamberden hadis rivayet eden sahabelerdendir²⁵. Mekke’nin fethinden önce Müslüman olmuştur²⁶. Bir defasında Hz. Ömer (‘Omer b. el-Hattâb) Sa’îd b. el-‘Âs’a rastlar ve ona şöyle der: Ben senin içinde bir şey var, görüyorum. Sanki senin babanı öldürmüşüm. Ben şayet onu katletseydim senden onun katlinden dolayı özür dilemezdim. Fakat ben, dayım ‘Âs b. Hişâm b. Muğîre’yi katlettim. Ama senin babana gelince (Bedir Savaşını kasederek) ben ona rastladım. O öküzün boynuzu ile kaşındığı gibi kaşınıyordu. Bunun üzerine ben ondan uzak durdum. Amcasının oğlu ona hücum etti ve onu öldürdü²⁷.

²² El-Âlûsî, *Bulûğu’l-Ereb*, I, 90; krş. Fayda, “Abdullah b. Cud’ân”, *DİA*, I, 94.

²³ İslâmiyetten önce Mekke’de bu adla anılan iki ayrı antlaşmanın yapıldığı bilinmektedir. Bunlardan birincisi, şehrin ilk sakinleri olan Cürhümlülerden Fazl adlı üç kişinin kendi aralarında kimsesiz birine zulüm yapıldığında zalimden hakkını geri alıncaya kadar kabileleriyle beraber o kişiye yardım edeceklerine dair sözleşmeleridir. Bu antlaşmaya bazı tarihçilere göre söz konusu isim, ‘Fazılların yemini’ anlamında verilmiştir. İkinci antlaşma hicretten otuz üç yıl önce yapılan ve Hz. Peygamber’in de katıldığı diğerinden daha ünlü olan antlaşmadır. Hılfu’l-Fudûl, Mekke’de kabileler arasında zaman zaman meydana çıkan çekişme ve çatışmaların, ayrıca hac ve ticaret için şehre gelen zayıf ve güçsüz kimselere yapılan haksızlık ve zulümlerin önüne geçmek maksadıyla düzenlenmiştir. Muhammed Hamîdullah, “Hılfu’l-Fudûl”, *DİA*, İstanbul 1998, XVIII, 31-32.

²⁴ Fayda, “Abdullah b. Cud’ân”, *DİA*, I, 93-94; krş. İbn Hişâm, Ebû Muhammed ‘Abdumelik b. Hişâm el-Me’âfirî, *es-Sîretu’n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa es-Sekkâ v. dğr., 2. Baskı, Mısır, tsz., I, 134; ayrıca İbn Cud’ân hakkında geniş bilgi için bkz. el-İsfahânî, *el-Eğânî*, VIII, 340-345, XVII, 289-290, 292-293 vd.; et-Tenûhî, Ebû ‘Alî Muhassîn b. ‘Alî, *el-Mustecâd min Fa’alâti’l-Ecvâd*, nşr. Muhammed Kürd ‘Alî, Dımaşk 1365/1946, s. 223-226; el-Âlûsî, *Bulûğu’l-Ereb*, I, 87-90; Cevâd ‘Alî, *Mufasssal*, IV, 94 vd.

²⁵ İbn Manzûr, Muhammed b. Mükerrrem b. ‘Alî, *Muhtasarü Târîhi Dımaşk*, nşr. Me’ mûn es-Sağircî, Beyrut 1406/1986, IX, 305; el-‘Askalânî, Şihâbuddîn Ebu’l-Fadl Ahmed b. ‘Alî b. Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, Beyrut 1968, IV, 48.

²⁶ İbn ‘Abdi’l-Berr, Ebû ‘Omer Yûsuf b. ‘Abdillâh b. Muhammed, *el-İstî‘âb fî Ma’rifeti’l-Ashâb*, nşr. ‘Alî Muhammed el-Becâvî, Kahire, tsz., II, 621.

²⁷ İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 289; İbn Manzûr, *Muhtasar*, IX, 306.

Hız. Osman, halifeliği sırasında Sa'îd'e büyük bir teveccüh göstererek onu Kur'ân'ı cem ve tespit heyetine dahil etmiştir. Bir müddet sonra da genç ve tecrübesizliğine rağmen, Kûfe'ye vali yapmıştır. Hız. Mu'âviye de hilâfeti döneminde Sa'îd'i Medine'ye vali yaptı²⁸. Medine valiliği, Sa'îd ile Mervân b. Hakem arasında birkaç defa el değıştirmiştir. O son defa valilikten azledildikten sonra, Medine ile el-'Akîk arasında el-'Arsa²⁹ adlı çiftliğine yerleşmiş ve burada vefat etmiştir. Ölümünde seksen bin dirhem borç bırakmıştır³⁰.

Şair Hutay'e (öl. 59/678)'ye kendisi için söylediği bir kasideden dolayı on bin dirhem vermiştir³¹. Sa'îd gece arkadaşlarıyla geç vakte kadar otururdu. Bir gece arkadaşları kalkıp gittiğinde bir genç orada kaldı. O, lambanın söndürölmesini emretti ve gence ihtiyacını sordu. O da on dört bin dirhem borcu olduğunu söyleyince, Sa'îd bu paranın kendisine verilmesini emretti³². Yine o evini satmak durumunda kalan komşusuna yüz bin dirhem vererek evini satma diye tembihlemiştir³³. İbn Habîb (öl.245/860), onun her gün bir deve kesip insanlara yedirdiğini bildirmektedir³⁴.

Sa'îd, her Cuma günü dost ve komşularını davet eder. Onlara yemek yedirir, güzel elbiseler giydilir, bolca hediyeler verir ve ailelerine atıyyeler gönderirdi. Yine o her Cuma gecesi hizmetçisini

²⁸ İbn Manzûr, *Muhtasar*, IX, 310; el-'Askalânî, *Tehzîbu't-Tehzîb*, IV, 48-49; ez-Ziriklî, *el-A'lâm*, III, 149.

²⁹ Yâkut el-Hamevî, Şihâbuddîn Ebû 'Abdillâh, *Mu'cemu'l-Buldân*, Beyrut 1376/1957, IV, 101.

³⁰ Zetterstéén, K. V., "Sa'îd b. el-'Âs", *İA*, İstanbul, 1967, X, 80-81; hayatı hakkında daha geniş bilgi için bkz. İbn Sa'd, Muhammed, *et-Tabakâtu'l-Kubrâ*, Beyrut 1380/1960, I, 128, 498,II, 158, III, 247, IV, 94, 105,116, 118, V, 6, 38, 288, VI, 24, 131, 404; İbn 'Asâkir, el-Hâfiz Ebu'l-Kâsim 'Alî b. El-Hasan b. Hibetillâh, *Tehzîbu Târîhi Dumaşk el-Kebîr*, tertip: Bedrân, 'Abdu'l-Kadîr, 2. Baskı, Beyrut 1399/1979, VI, 133-145; İbn el-Esîr, 'İzzuddîn, *el-Kâmil fi't-Târîh*, Beyrut 1385/1965,III, 84, 105, 139-142, 147-150, 164-174, 207-209, 496-498; İbn Manzûr, *Muhtasar*, IX, 305-318; el-'Askalânî, Şihâbuddîn Ebu'l-Fadl Ahmed b. 'Alî b. Hacer, *el-İsâbe fi Ma'rifeti's-Sahâbe*, Bağdat tsz., II, 47-48.

³¹ El-İsfahânî, *el-Eğânî*, XVII, 229.

³² İbn 'Abdi Rabbih, *el-'İkd*, I, 300.

³³ Et-Tenûhî, *el-Mustecâd*, s. 153.

³⁴ İbn Habîb, *el-Muhabber*, s. 150; ayrıca Sa'îd b. el-'Âs hakkında daha fazla bilgi için bkz. İbn Kuteybe, *Uyûn*, I, 337, II, 43,175,III, 84, 180, 190,IV, 16; İbn 'Abdi Rabbih, *el-'İkd*, I, 297-300; el-İsfahânî, *el-Eğânî*, I, 38-40, 370-371,XVII, 225-229; ez-Ziriklî, *el-A'lâm*, III, 149.

içinde dinarlar (altın para) bulunan keselerle mescide gönderir ve bu keseleri namaz kılanların önüne koydururdu. Böylece her Cuma gecesi Kûfe mescidinde namaz kılanların sayısı çoğalmaktaydı. Üzerinde dört diyet borcu bulunan bir bedevî Medine'ye gelir. Kendilerinden yardım istemesi için Hasan b. 'Alî, 'Abdullâh b. Ca'fer, Sa'îd b. el-'Âs ve 'Ubeydullâh b. 'Abbâs'ı tavsiye ederler. O mescide gider ve etrafında bir grupla oradan çıkmakta olan bir adam görür. Kim olduğunu sorar. Sa'îd b. el-'Âs olduğu söylenir. O da durumunu ona anlatır. Sa'îd kırk bin dirhem verir. Bedevî daha başkasına gitmez, çöle döner³⁵.

5. 'Ubeydullah b. Ebî Bekre es-Sekafî (Öl. 79/698)

Asıl adı Nufey' dir. Babası Ebû Bekre kanalıyla Peygamber'den hadis rivayet etmiştir³⁶. Tâbi'îndendir, sikadır, Kurân'ı makamla okuyan ilk kişidir. Basralıdır ve Oranın en meşhur birkaç cömerdinden biridir. Hz. Peygamber'in mevlâsıdır³⁷. Sicistân'a³⁸ üç yıl emir olmuştur (H. 50-53). Emirlikten alındıktan sonra Basra'ya kadı (hâkim) oldu. Cömertliği hakkında hayale benzeyen haberler anlatılmıştır³⁹.

Yezîd b. Muferrîğ (öl.69/688)'e ben Sicistân'a gidiyorum, bana kavuş. Eğer bana gelersen pişman olmazsın ve görüşün kınanmaz, diye yazar. Yezîd b. Muferrîğ hazırlanır, yola çıkar ve akşam üzeri Sicistân'a varır. 'Ubeydullah, Yezîd'in oradan ayrılacağı vakit o, memleketine vardığında infak edeceği, hizmetçileri ve dostlarına yetecek miktardan başka, kendisine yüz bin dirhem para, yüz hizmetçi ve yüz cins hayvan (at vs.) verilmesini emreder⁴⁰. Yine Yezîd b. Muferrîğ, alacaklarını isteyen borçlularına, "hadi gidip emîrin kapısında oturalım. İhtimal ki yanından çıkan eşraf beni görür de bir

³⁵ İbn Manzûr, *Muhtasark*, IX, 310; krş. İbn 'Abdî'l-Berr, *el-İstî'âb*, III, 882; el-Kutubî, Muhammed b. Şâkir, *Fevâtü'l-Vefeyât*, nşr. İhsân 'Abbâs, Beyrut 1974, II, 218.

³⁶ İbn Manzûr, *Muhtasar*, XVI, 5

³⁷ İbn 'Abdî Rabbih, *el-'İkd*, I, 293.

³⁸ Yâkût, *Mu'cemu'l-Buldân*, III, 190.

³⁹ Ez-Ziriklî, *el-A'lâm*, IV, 345; hayatı hakkında bkz. İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 128; İbn el-Esîr, *el-Kâmil*, IV, 12, 95, 307, 336, 448, 450, 454-456, 459, 527; İbn Manzûr, *Muhtasar*, XVI, 5-11.

⁴⁰ El-İsfahânî, *el-Eğânî*, XVIII, 301-302; et-Tenûhî, *el-Mustecâd*, s. 93-94.

şeyler verirler” der. Alacaklıları onunla birlikte giderler ve orada otururlar. Emîrin yanından ilk çıkan Yezîd’e “seni burada oturtan nedir” diye sorar. O da “bunlar, kendilerine borçlu olduğum kişilerdir, alacaklarını istiyorlar” der. Adam, ne kadar borcu olduğunu sorar ve yetmiş bin dirhem olduğunu duyunca, on bin dirhem benden der. Diğer çıkanlar da Yezîd’e aynı soruyu sorup ve aynı cevabı alınca, her biri bir öncekinin ne kadar verdiğini öğrenir, bir o kadar da benden der. Böylece borcunun kırk bin dirhemini ödemiş olurlar. Ancak Yezîd, ‘Ubeydullah’ı beklemektedir. Fakat o güneş batınca hızlıca çıkar ve Yezîd onu göremez. ‘Ubeydullah evine girmek üzere iken kendisine Yezîd’in olayı söylenir. O buna çok üzülür, geri döner ve onu (Yezîd) aynı yerde oturmakta bulur. Aynı soruyu o da sorar ve aynı cevabı alınca ne kadarının temin edildiğini sorar. O, kırk bin dirhemi deyince, ‘Ubeydullah, “O parayı sen kullan, borcunun tümünü ben üstlendim” der⁴¹. Kendisine hürmetle eğilen bir adama yüz bin dirhem verilmesini isteyen⁴² ‘Ubeydullah, güzel bir cariye satın alır, cariyenin götürülmesi için bir binek aranır, fakat bulunamaz. Sonunda bir adam bir binit getirip onu bindirir; ‘Ubeydullah adama cariyeyi kendi evine götürmesini söyler⁴³.

‘Ubeydullah, komşularına yıl boyu nafakalarını verdiği gibi kendi evinin sağ, sol, ön ve arka tarafından kırkar eve de infakta bulunurdu. Ayrıca bayramlarda elbise ve benzeri hediyeler gönderir, onlardan isteyen mihrini kendisi vermek suretiyle evlendirirdi. Yıl boyu azat ettiklerine ilaveten her bayramda yüz köle azat ederdi. Bir gün kendisine gelip, hasta olduğunu belirterek inek sütü içmesinin tavsiye edildiğini ve bunun için kendisine inek vermesini isteyen bir kişiye, otlak yeri ve çobanı ile birlikte yedi yüz inek verdiği belirtilmektedir⁴⁴.

‘Ubeydullah cömertliğinin yanı sıra hikmetli sözleriyle de meşhurdur. Nitekim bir adam kendisine, babanın, eşin, kardeşin ve çocuğun ölümü hakkında ne dersin, diye sorar. O da, babanın ölümü

⁴¹ El-İsfahânî, *el-Eğânî*, XVIII, 305-306.

⁴² İbn ‘Abdi Rabbih, *el-’İkd*, I, 300.

⁴³ İbn Kuteybe, *‘Uyûn*, I, 337.

⁴⁴ İbn Manzûr, *Muhtasar*, XVI, 6-7.

malın yenilenmesi, eşin ölümü yatağın yenilenmesi, kardeşin ölümü kanadın kırılması ve oğlun ölümü ise kalpte tedavi edilmez bir yaranın açılmasıdır, diye cevap verir⁴⁵.

6. ‘Abdullah b. Ca’fer b. Ebî Tâlib (Öl. 80/700)

Hız. Ali’nin yeğenidir. Babası Habeşistan’a hicret etmiş ve ‘Abdullah orada doğan ilk sahâbî olmuştur⁴⁶. Künyesi Ebû Muhammed’dır⁴⁷. Peygamberden hadis rivayetinde bulunmuştur. Kendisinden de birçok kişi rivayet etmiştir⁴⁸. Benû Hâşim’den Peygamber’i gören son kişi olduğu belirtilmektedir⁴⁹. Hız. Peygamber, ‘Abdullah’ı toprakla oynarken görür ve “Allah’ım onu ticaretinde bereketli kıl” diye dua eder⁵⁰. Siffin savaşında Hız. Ali (öl. 661 M.)’nin komutanlarından biri olan ‘Abdullah⁵¹, onun cenazesini Hız. Hasan ve Hüseyin ile birlikte yıkayıp kefenlemiştir⁵². Hız. Mu’âviye hakkında “Benû Hâşim’den en önemli iki kişi vardır. Biri her iyiliğin başı olan Hız. Peygamber⁵³, diğeri her şerefin sahibi olan ‘Abdullah b. Ca’ferdir⁵⁴” demiştir⁵⁵.

İslâmî dönemde Arapların en cömert on kişisinden biridir. Hicaz bölgesinin en meşhur üç cömerdinin arasında yer alır⁵⁶. Cömertliği ile şöhet bulmuştur. Bu nedenle “Bahru’l-cûd” ve “Kutbu’s-sehâ” diye

⁴⁵ İbn Kuteybe, *‘Uyûn*, III, 92; daha fazla bilgi için bkz. el-İsfahânî, *el-Eğânî*, XVIII, 301-305; et-Tenûhî, *el-Mustecâd*, s. 93-97.

⁴⁶ İbn Hişâm, *es-Sîre*, I, 346, IV, 11; İbn ‘Abdi’l-Berr, *el-İstî‘âb*, III, 880; İbn ‘Asâkir, *Tehzîb*, VII, 328; İbn Manzûr, *Muhtasar*, XII, 72; el-Kutubî, *Fevâtu’l-Vefeyât*, II, 218; el-‘Askalânî, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, V, 170.

⁴⁷ İbn Manzûr, *Muhtasar*, XII, 72.

⁴⁸ İbn ‘Abdi’l-Berr, *el-İstî‘âb*, III, 880; İbn ‘Asâkir, *Tehzîb*, VII, 328; İbn Manzûr, *Muhtasar*, XII, 72; el-Kutubî, *Fevâtu’l-Vefeyât*, II, 218; el-‘Askalânî, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, V, 170.

⁴⁹ El-Kutubî, *Fevâtu’l-Vefeyât*, II, 218.

⁵⁰ İbn ‘Asâkir, *Tehzîb*, VII, 329.

⁵¹ Ez-Ziriklî, *el-A‘lâm*, IV, 204.

⁵² İbn el-Esîr, *el-Kâmil*, III, 392.

⁵³ El-‘Askalânî, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, V, 171.

⁵⁴ İbn ‘Asâkir, *Tehzîb*, VII, 330.

⁵⁵ Hayatı hakkında daha geniş bilgi için bkz. İbn Hişâm, *es-Sîre*, I, 257, 346, IV, 3, 11; İbn ‘Abdi’l-Berr, *el-İstî‘âb*, III, 880-882; İbn ‘Asâkir, *Tehzîb*, VII, 328-341; İbn el-Esîr, *el-Kâmil*, I, 460, II, 238, III, 106, 271, 324, 405, 521, IV, 13, 40, 58, 89, 361, 456; İbn Manzûr, *Muhtasar*, XII, 72-91; el-‘Askalânî, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, V, 170-171; el-‘Askalânî, *el-İsâbe*, II, 289-290.

⁵⁶ İbn ‘Abdi’l-Berr, *el-İstî‘âb*, III, 881; el-Kutubî, *Fevâtu’l-Vefeyât*, II, 218.

anılmıştır. Sıffin⁵⁷ savaşında Hz. Ali'nin ordu komutanlarından birisiydi. Medine'de vefat etti⁵⁸.

'Abdullah b. Ca'fer'in cömertliği ile ilgili anlatılanlar çoktur, ancak biz burada birkaç örnekle yetineceğiz. Bir adam Medine'ye satmak üzere şeker getirir, ancak alıcı bulamaz. Kendisine, eğer İbn Ca'fer'e gelseydin o, şekerini senden alır ve parasını öderdi, denilir. Adam, 'Abdullah'a gelir, durumu ona bildirir, o da şekerini getirmesini söyler, sonra halka şekerini parasız dağıtır ve dört bin dirhem olan parasını adama verir. Bir gün 'Abdullah, halife Hz. Mu'âviye'nin yanında iken kendisine bir oğlu olduğu müjdesi verilir. Bu durumu Hz. Mu'âviye duyar ve ona oğlunun adını Mu'âviye koymasına hâlinde kendisine yüz bin dirhem vereceğini söyler. O da oğlunun adını Mu'âviye koyar, parayı alır ve müjdeyi getirene verir⁵⁹. İbn Ca'fer, bir defasında kendini şiirle metheden bir bedeviye yüz bin dirhem verir⁶⁰. Yine o Hz. Hasan ve Hüseyin ile birlikte bir yolculukları esnasında yaşlı bir kadının çadırından yiyecek ve içecek istemek zorunda kalır. Kadının yalnız bir tane koyunu vardır. Onu onlara keser yedirir. Bir zaman sonra kadın eşi ile birlikte Medine'ye gelir, bir sokakta karşılaştığı Hz. Hasan kendisine ikramda bulunur. Sonra onu Hz. Hüseyin'e gönderir. O da ikramda bulunur ve 'Abdullah b. Ca'fer'e gönderir. 'Abdullah, Hasan ve Hüseyin'in ne kadar verdiklerini sorar, toplam iki bin koyun ve iki bin dinar verildiğini öğrenince kadına iki bin koyun ve iki bin dinar verir⁶¹. 'Abdullah, kendisinden isteyen bir kadına çok miktarda mal verir, kendisine, o seni tanımıyor, onu az vererek de razı ederdin, denilir. O da; o az miktarla razı edilse dahi, ben ancak çoğa razı olurum. O beni tanımıyorsa bile, ben kendimi tanıyorum, der⁶².

⁵⁷ Yâkût, *Mu'cemu'l-Buldân*, III, 414-415.

⁵⁸ El-Kutubî, *Fevânu'l-Vefeyât*, II, 218; ez-Zirikî, *el-A'lâm*, IV, 204; Fırlalı, Ethem Ruhi, " 'Abdullah b. Ca'fer", *DİA*, İstanbul, 1988, I, 89; krş. Zetterstéen, K. V., " 'Abdullah b. Ca'fer", *İA*, İstanbul, 1965, I, 31.

⁵⁹ El-İsfahânî, *el-Eğânî*, XII, 256-260.

⁶⁰ İbn 'Asâkir, *Tehzîb*, VII, 341.

⁶¹ Et-Tenûhî, *el-Mustecâd*, s. 11-13.

⁶² İbn 'Abdi Rabbih, *el-'İkd*, I, 297; daha geniş bilgi için bkz. İbn Habîb, *el-Muhabber*, s. 147-150; İbn Kuteybe, *Uyûn*, I, 251, 322, 339-III, 40; İbn 'Abdi Rabbih, *el-'İkd*, I, 297; el-İsfahânî, *el-Eğânî*, XII, 251-264; et-Tenûhî, *el-Mustecâd*, s. 17-20, 125, 203, 237.

7. ‘Ubeydullah b. ‘Abbâs b. ‘Abdumuttalib (Öl. 87/706)

Künyesi Ebû Muhammed’dir. ‘Abdullah b. ‘Abbâs’ın küçüğüdür. ‘Ubeydullah Hz. Peygamber’i görmüştür; ancak herhangi bir rivayeti yoktur. Hz. Ali, 36/659 tarihinde ‘Ubeydullah’ı Yemen’e vali tayin etmiştir. Daha sonra hac emirliği ile de görevlendirmiştir. Yollara sofralar kuran ilk kişinin ‘Ubeydullah olduğu söylenmiştir⁶³. Bir gün bir bedevî ‘Abbâs b. ‘Abdumuttalib’in evine gelir. Evin bir köşesinde ‘Abdullah b. ‘Abbâs’ın insanlara fetvalar verdiğini, diğer bir köşesinde de ‘Ubeydullah b. ‘Abbâs’ın yemek yedirdiğini görür ve şöyle der, Dünya ve Ahireti isteyen ‘Abbâs’ın iki oğlunun evine gelsin. Bu, Kur’ân’ı açıklıyor, o da yemek yediriyor⁶⁴. ‘Abdullah fıkıh, ‘Ubeydullah cömertlikte meşhurdur⁶⁵. ‘Ubeydullah, cömert kişiyi, çoğu dağıtan, azda ise başkalarını kendisine tercih eden kişidir, diye tarif etmektedir⁶⁶. Onun cömertliği hakkında çok fazla hadise ve vakalar mevcuttur. Biz bunlardan bir kısmından bahsetmekle iktifa edeceğiz. Halka dokuz bin dinar borçlanan ve daha önce ‘Ubeydullah ile tanışıklığı olmayan bir sarraftan borçluları, ‘Ubeydullah’dan başkasının kefaletini kabul etmediklerini bildirirler. Adam borçluları ile birlikte ona gelir ve durumu bildirir. O da borçlulardan senetlerini ister, onları yırtar, adamın borçlarını öder⁶⁷. İbnu’l-Kelbî’nin rivayetine göre; ‘Abbâs b. ‘Abdumuttalib’in iki oğlu ‘Abdullah ve ‘Ubeydullah Mekke’de babalarından kalan evlerini paylaşmak isterler. Bölmesi için taksimatçı çağırılır. Adam ipi uzatınca ‘Abdullah adama, ipi doğru tut ,der. Bunun üzerine ‘Ubeydullah ey kardeşim ev senindir! Allah’a yemin olsun ki, bugün burada ip uzanmayacak (bu ev bölünmeyecek), der⁶⁸.

‘Ubeydullah, gözlerini kaybetmiş olan Ma’n b. Evs el-Muzenî

⁶³ El-Belâzurî, Ahmed b. Yahyâ b. Câbir, *Ensâbu’l-Eşrâf*, nşr. Suheyl Zekkâr-Riyâd Ziriklî, Beyrut 1417/1966, IV, 75; İbn ‘Abdi’l-Berr, *el-İstî‘âb*, III, 109; İbn Manzûr, *Muhtasar*, XV, 322; el-‘Askalânî, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, VII, 19; ez-Ziriklî, *el-A‘lâm*, IV, 349; İbn el-Esîr, *el-Kâmil*, III, 201, 383.

⁶⁴ El-Belâzurî, *Ensâbu’l-Eşrâf*, IV, 75; el-‘Askalânî, *Tehzîbu’t-Tehzîb*, VII, 19.

⁶⁵ İbn ‘Abdi’l-Berr, *el-İstî‘âb*, III, 109.

⁶⁶ El-Belâzurî, *Ensâbu’l-Eşrâf*, IV, 78.

⁶⁷ İbn Habîb, *el-Muhabber*, s. 146.

⁶⁸ İbn Kuteybe, *Uyûn*, I, 334; el-Belâzurî, *Ensâbu’l-Eşrâf*, IV, 75; İbn Manzûr, *Muhtasar*, XV, 322.

(öl. 64/683)'ye uğrar ve hâlini sorar. O da gözlerinin zayıfladığını, nüfusunun çoğaldığını ve çok borçlandığını söyler. 'Ubeydullah ona borcunun miktarını sorar. O da on bin dirhem olduğunu söyler. Ona, borcuna yetecek paraya ilâveten on bin dirhem daha para gönderir. Ma'n da ona övgüler yazar⁶⁹. Anlatıldığına göre; 'Ubeydullah evinin bahçesinde iken bir adam gelir önünde durur ve ey İbn 'Abbâs! Benim sende hakkım (alacağım) var ve benim de ona ihtiyacım var, der. O doğrulur, adama bakar, onu tanımaz ve kendisini hatırlamadığını söyler. Adam, Zemzem kuyusunun yanında ayakta dururken seni gördüm. Hizmetçin senin için kuyudan su çekiyordu. Güneş ise seni eritircesine yakıyordu. Su içinceye kadar seni izarımın (bütün bir elbise) eteği ile gölgelendirdim, der. O da; evet bunu hatırlıyorum, der. Sonra da kayyımına (işlerini yöneten) yanında ne kadar var, diye sorar. O da iki yüz dinar ve on bin dirhem, diye cevap verir. 'Ubeydullah o paraların hepsini ona vermesini emreder ve bu paraların, onun bizdeki hakkına yeteceğini zannediyorum, der⁷⁰.

8. Yezîd b. Muhelleb b. Ebî Sufre el-Ezdî (Öl. 102/720)

Künyesi Ebû Hâlid olan Yezîd, cömert ve cesaretli komutanlardan biridir. Babasının vefatından sonra daha otuz yaşlarında iken 83/702'de Horasân⁷¹'a vali olur. Bu görevi yaklaşık altı sene sürer. Irak valisi Haccâc gördüğü bir rüya üzerine kendi yerine Yezîd'in geçeceğini düşünerek Halife 'Abdumelik b. Mervân'a onu görevden almasını teklif eder ve başarılı olur. 'Abdumelik Yezîd'i azleder. Daha sonra Yezîd, Haccâc'ın ölümü (96/714) üzerine Irak, Horasan ve Basra valiliği yapar. Halife 'Omer b. 'Abdil'azîz, Yezîd'i valilikten alır⁷². Yezîd'in yaşantısı oldukça hareketlidir. O, ilk defa Horasan valiliğinden alınmasından sonra

⁶⁹ El-İsfahânî, *el-Eğânî*, XII, 72.

⁷⁰ İbn 'Abdi Rabbih, *el-'İkd*, I, 294-295; et-Tenûhî, *el-Mustecâd*, s. 170-171; 'Ubeydullah hakkında geniş bilgi için bkz. İbn 'Abdi Rabbih, *el-'İkd*, I, 294-296; el-İsfahânî, *el-Eğânî*, IV, 208, V, 15-16, XII, 72-74, XV, 147-148, XVI, 286, 291-292; el-Belâzurî, *Ensâbu'l-Eşraf*, IV, 75-84; İbn 'Abdi'l-Berr, *el-İstî'âb*, III, 109-110; İbn Manzûr, *Muhtasar*, XV, 322-329.

⁷¹ Yâkût, *Mu'cemu'l-Buldân*, II, 350-354.

⁷² İbn Hallikân, Ebu'l - 'Abbâs Şemsuddîn Ahmed b. Muhammed b. Ebî Bekr, *Vefeyâtü'l-A'yân*, nşr: Muhammed Muhyiddîn 'Abdulhamîd, Kahire 1949, V, 322-323; ez-Ziriklî, *el-A'lâm*, IX, 246.

Haccâc tarafından tutuklanır ve kardeşleriyle birlikte 90/708 yılında hapisneden kaçar⁷³. Daha sonra Halife ‘Omer b. ‘Abdil‘azîz döneminde de hapiste olan Yezîd ‘Omer’in hastalandığını duyunca ondan sonra halife olacıklardan korktuğu için 101/719’da hapisten tekrar kaçar⁷⁴. Haccâc, Yezîd’i yakalar, işkence eder. O da her bir gün için yüz bin dirhem verme karşılığında kendisine işkence edilmemesini ister ve yüz bin dirhem verir⁷⁵. Yezîd’e Basra’da kendine neden bir ev yapmadığı sorulur. O, “Ben ancak ve ancak oraya ya emir veya esir olarak girerim. Eğer esir olarak girersem evim hapisane, yok eğer emir olarak girersem orası emirlik konutu olur” der⁷⁶. Yezîd, 102/ 720 yılında öldürülür⁷⁷.

Tarihçiler Emevîler döneminde Yezîd’ten daha cömert kimsenin olmadığı hususunda ittifak etmişlerdir⁷⁸. Yezîd’in cömertliği hakkında çok sayıda menkıbe vardır. Bunlardan birkaçı şöyledir: O, hacc yaptıktan sonra tıraş olmak için bir berber ister. Berber getirilir, tıraş olur ve berbere beş bin dirhem verilmesini emreder. Bu duruma şaşırın berber parayı alıp annesine götüreceğini ve ona zengin olduğunu söyleyeceğini ifade eder. Bunun üzerine Yezîd ona beş bin dirhem daha verilmesini emreder. Bu parayı da alan berber, “Eğer senden sonra herhangi bir kimseyi tıraş edersem hanımım boş olsun” der⁷⁹. Yine o, Basra yolunda bir bedevîye uğrar. Bedevî bir keçi hediye eder. O da bunu kabul eder ve oğluna yanında ne kadar para var diye sorar. Oğlu sekiz yüz dirhem deyince, onu bedevîye vermesini söyler. Oğlu, babasına o seni tanımıyor, daha azı da onu razı eder deyince, Yezîd o, beni tanımasa da ben kendimi tanıyorum, az onu razı etse bile, ben ancak çoğa razı olurum diye cevap verir⁸⁰.

⁷³ İbn el-Esîr, *el-Kâmil*, IV, 485.

⁷⁴ İbn el-Esîr, *el-Kâmil*, V, 48.

⁷⁵ İbn Hallikân, *Vefeyât*, V, 323.

⁷⁶ İbn Kuteybe, *‘Uyûn*, I, 312; krş. İbn ‘Abdi Rabbih, *el-‘İkd*, I, 303.

⁷⁷ İbn el-Esîr, *el-Kâmil*, V, 48; Hayatı hakkında daha geniş bilgi için bkz. İbn Sa’d, *et-Tabakât*, V, 379, VII, 51, 130, 164, 280; İbn el-Esîr, *el-Kâmil*, IV, 441, 453, 473, 485-488, 498-499, 502, 504, 508, V, 11-12, 19-20, 25-29, 48-52, 71; İbn Hallikân, *Vefeyât*, V, 322-352.

⁷⁸ İbn Hallikân, *Vefeyât*, V, 326.

⁷⁹ El-İbşîhî, *el-Mustatraf*, s. 176.

⁸⁰ İbn ‘Abdi Rabbih, *el-‘İkd*, I, 306.

Yezîd hapisteyken yanına şair Hamza b. Bîd b. Nemr el-Haneî (öl. 116/734) gelir ve onu öven bir şiir okur. O, ey Hamza kötü yaptın! Zira yüceltilmesi gerekmeyen zamanda ismimi yücelttin, der. Sonra kendisine yırtık bir cüzdan içinde bir dinar verip bu dinarı almasını, bundan başka bir altına sahip olmadığını söyler. Hamza; parayı geri vermek ister, utanır veremez. Sonra o altının yakut olduğunu görür ve bir Yahudîye otuz bin dirheme satar⁸¹. Yine Yezîd'i hapiste şair Ferezdak (öl. 114/ 732) ziyaret eder ve ona övgüde bulunur. O da kapıcıya kendisinin kurtulması için toplanan yüz bin dirhemi Ferezdak'a vermesini söyler⁸². Âlimlerden birisi Yezîd'e bir mektup yazar, o da ona otuz bin dirhem gönderir ve kendisine; metanetinden dolayı parayı bundan fazla ve nezaketinden ötürü de daha az gönderemediğini bildirir⁸³.

⁸¹ El-İsfahânî, *el-Eğânî*, XVI, 222-223.

⁸² El-İbşîhî, *el-Mustatraf*, s. 176.

⁸³ Et-Tenûhî, *el-Mustecâd*, s. 236; Bu hususta daha fazla bilgi için bkz. İbn Kuteybe, *Uyûn*, I, 82, 196-197, 236, 291, 312, 343-344, II, 44, 168, III, 124, 130; İbn 'Abdi Rabbih, *el-'İkd*, I, 303-306; el-İsfahânî, *el-Eğânî*, X, 52-53, 95, XII, 338-339, XIV, 255-260, 268-271, 282 vd., XVI, 222 vd.